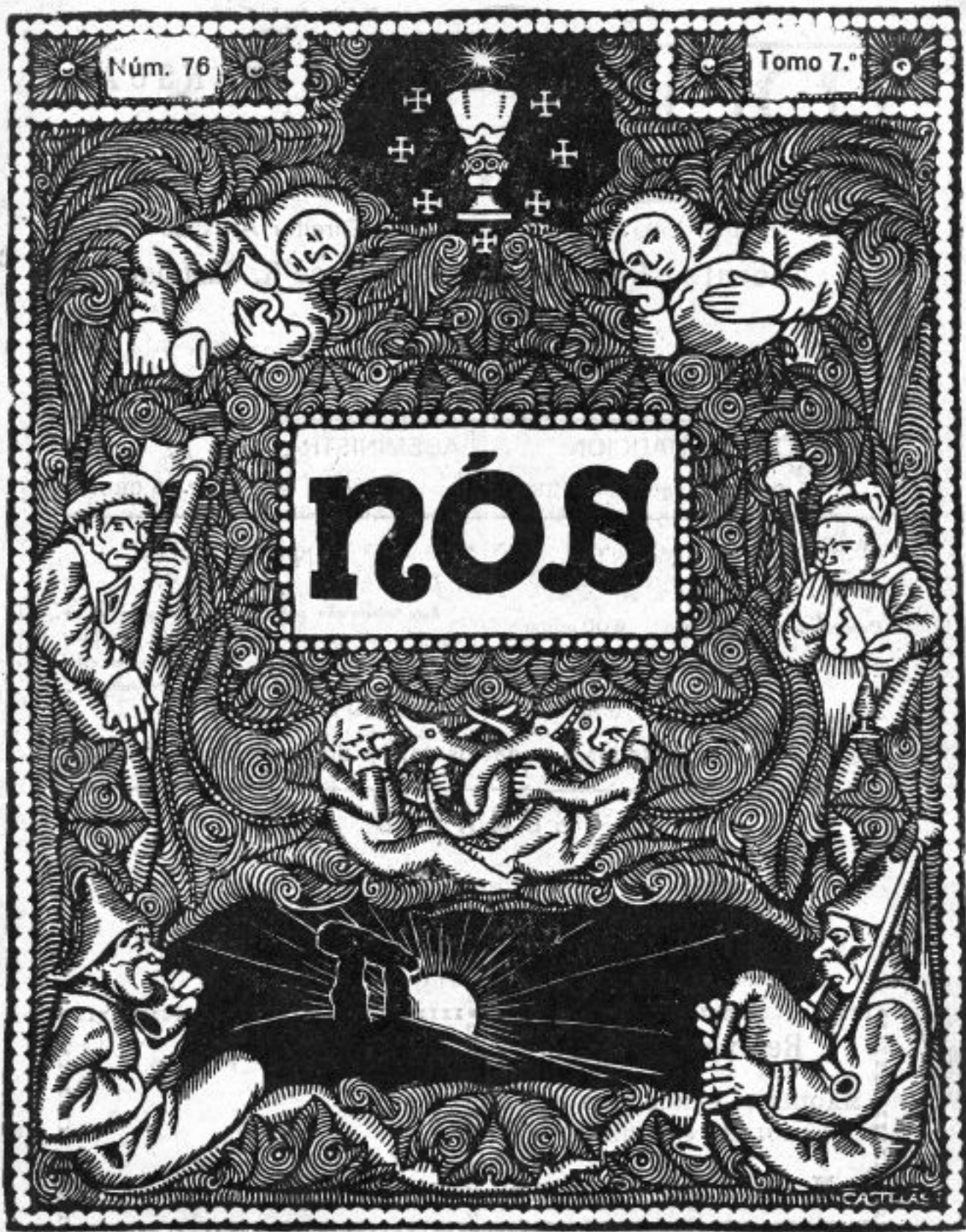

Núm. 76

Tomo 7.º

nós

CATLAL

NÓS.

BOLETÍN MENSUAL da CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Administrador
ANXEL CASAL

DIRECCIÓN E REDACCIÓN:

Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

Real, 36 1.º—A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Península 6'00 pesetas.
Fora da Península 8'00 "
Número solto 0'70 "

NOTA

Este boletín non publicará máis orixinais qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-elas emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redacción.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

Canção das lavadeiras (poesía), POR RICARDO CARBALLO.
Vidas non paralelas, POR RAMÓN OTERO PEDRAYO.
Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos as verbas, POL-A REDACCIÓN.

Reloxería ZENITH

MAQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS

M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco

Abogado

Sanlo Domingo, 47.2.º

Ourense

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XII

Ourense 15 de Abril do 1930

Núm. 76

CANÇÓN DAS LAVANDEIRAS

Pousados nas cordas os paniños movían as áas.
Eran un só pano que ô longo da corda voaba
como as ondas do mare son unha soa onda que avança.
A dúo co regato as lavandeiras cantaban;
ô bater a roupa na pedra pingas saloucaban
e a cançón das lavandeiras de auga se mollaba
i era coma auga fresca, e pura, e crara.
A mañá estaba chea toda de inxelezas de infancia;
ofercía o seu corpo ô home como unha muller namorada.
O lonxano estaba preto, o ceo coa man se acadaba.
—En cada corda unha pomba equilibrista avanzaba—.

N-un lecer do trafego, as lavandeiras, caladas.
N-a i-auga do regato a súa cançón afogara.

Pra pescala, eu tendín esta lírica cana.

RICARDO CARBALLO

Do libro VIEIROS que será pubricado axiña pol-a EDITORIAL NÓS

VIDAS NON PARALELAS

(NOVELO)

I

Rubiron us homes negros a busca-la caixa. O grave cantar dos cregos rachou o silencio acugulado de saloucos, afondado pol-o cair mansiño da chuvia. Alonxábase o enterro. Apenas un trepar de xente sobr'as lousas da praza i-o longo desespero do obóe, e somentes quedaban a door, o silencio e a chuvia.

Tres rapaces ibáanse enfrentare c'a noite. A nova e descoñecida, xa en nada semellante ás longas e descansadas nas qu'o espaciado tocar da Berenguela trazaba calados circos vibradoiros. O loiro Rosende compraciase en contar as trinta e tres badeladas da yalba, trinta e tres latexos do paxaro do curazón, trinta e tres áas anxelicás batendo no aer bretemoso. Maxinaba o espertar das eirexas labregas purificando a luzada d'abidosa i-o Pico Sagro erguéndose lanzal pra quentar a súa friaxe de seixo penitente c'o primeiro pano sedán do Sol. Tiña or'o Paulos o espertar un lixado brancor de tiza no negro da pizarra nas noxentas crases de matemáticas. O Xacobo non se sentía instalado na mañán hastra qu'o reló non facía o ángulo das once e s'ordecaba o mundo valeiro e angustiioso das primeiras horas. Agora os tres rapaces sentíanse perdidos n'unha gandra sin marcos, percorrida pol-o vento infindo e por crecedeiras sombras misteriosas, esculturadas na treboa, d'andar maino e temereso. Petaba nos vidros un torbón de vento e chuvia desfiada. A chuvia, o vento i-a noite sobr'a terra mol da coba. Pingotas de cera do velatorio nas táboas do piso, i-o

tabardo montesío pendurado diant'o leito xiado e valeiro. Os tres irmaos xuntáronse n'unha longa aperta com'a pra s'afirmare contra o vento qu'os guindaba costa abaixo igual qu'as follas secas. Entrou o tío fatelo negro, tempas afundidas, mans cruzadas sobr'o pariaugas, consellos, lembranzas, a dureza da vida i-un programa d'homildeza. Nas primeiras noites alguén andaba pol-a casa. Soilo non s'astrevía a franquear a porta d'un coarto. Unha man acarriñaba as testas dos mozos. Eles non rebulían, mais deseguida viña un soniño conñado.

As primeiras mañás indo pr'a misa a San Fiz de Solorio os rapaces non s'astrevían a ollar pr'a naicifia enloitada. Na casa aínda figuraba a mesma. Na rua e na eirexa era tan pouquiña cousa qu'as mulleres do mercado botábanlle olladas de lástema i-os cirios puñanse mais amarelos pr'alomear a morte dos ollos vidrosos. Unha serán chegou o tío pra levar os rapaces d'apaseo. Seguiron por camiños fondos e mollados entr'as outras paredes dos vellos hortos dos coengos. O Rosende non sabía afastar os ollos d'un toxal frolecido e seguía con lediza o fuxir d'auga sobr'un leito d'area e de croys locidores; quixera mollar alí os pés despois de camiñar tod'o día pol-as parroquias campesías coma os probes que demandan un recuncho quente nas palleiras. O Xacobe queimabaselle a gorxa c'as palabras que non quería falar ó tío: — «Quero deixar ista vella cibdá. Vivir n'aldea ou millor n'un porto. Barcos ronselando a badía, bandeiras de consulados, traballo, inquietude».

Mais ¿qu'entendería d'aquilo o señor enlevitado, consiliario da Cofradía das Anemas, sabedor de todol-os aforismos do Dereito Romano de Rosende? E calaban todos. Ben se decatava o tío como baixo aquil silenzo latexaban tres rebeldías difrentes. Na casa decialle á irmá:—«Moito vas a ter que rillar c'os fillos, probiña. Millor che fora non ter ningún. Entrarías de señora de piso ou vivirías comigo com'unha freira». A nai agar daba que se fora o home grave pra bicar ós fillos. As veces considerabaos c'un orgulo violento. ¡O mundo sería pouco pra eles! Vía o Rosende cavilando no claustro da Catedral c'a crus de Sant-Iago na sotana. Sonabao misando no altar do Apóstolo. Cecais—Deus lle perdoaría ista ambición de nai— Bispo d'unha pequena e piadosa cibdade—Tui, Mondoñedo—presidindo, ledó e sorridente, unha mañán do Abril, a procisión dos Ramos. Ela sería capás d'andar de xionllos os camiños dos santuarios e de recibir a esmola dos tendeiros das estradas pra conseguire algo qu'apenas s'astrevía a soñare: total-as campás de Compostela voando a coro, todol-os gaiteiros da Galiza tocando na Praza do Hespital, o Guardia nobre lëndo o Breve, a birreta cardealicea roxa coma un corazón sobr'a frente do fillo que pasaba baixo a órbita do botafumeiro entre duas sebes de capas pluviales. A nai perdía o correr das doas do Rosario:—«I-esa fía de xente. Enchen a praza, rifan, viñeron de lonxe, algú con estrelas. Veñen a consultare c'o Xacobe, c'o millor médico de Sant-Iago. Sain os tolleitos curados, os nenos entrapallados, postementos, volvíanse pequenos nenos-dioses pol-o arte das mans do fillo. Falaban d'il as criadas na fonte, os señores nos pazos da Ruanova, os doutores mais sabidos das Facultades lonxanas. O Pauliños non tiña tanto espazo nas ambicións da viuda. Era pouco dado ás letras, ordinario, bastote. Facia na cocíña total-as lamberetadas, e os rapaces do Istituto chamabanlle o sapoconcho, pol-o seu corpo groso sobr'as pernas curtas e rexas de calcaterra. Raposeiro e disimulado era grande choutador de paredes. Il fora quen roubou os fermosos membrillos da horta dos frades de S. Francisco pol-o que seu pai tivoo castigado tres

días na boardilla. Dend'ali falaba c'o pobo xiróvago dos gatos e saía d'apaseio pol-os tellados verdecentes no inverno. Non buliría moito no mundo. Debullaba mal os estudos. A nai civilaba:—«Será bõ pr'a coidar das terras. Casará c'unha fidalguíña d'isas de moitas fanegas de renda e pazo con alci prestes. Pai de moitos fillos bunitos e saos recibirá a bendición pascal na casa limpa com'unha estriga, c'a concencia seréa».

Volveron ós rapaces ós estudos. O Rosende sentiu de novo a fríaxe dos grandes patos de S. Martiño e recadou a buxola qu'o guiaba na néboa do latín escolástico. Reza ba diant'a estauta do seu santo, branca e lonxana, na entrada da Eirexa toda centileante d'ouros outonizos. Rezaba nos altares de S. Bleito e de Santa Escolástica i-ollando o sol noviño e o luar feituquiño que rubían entr'a grouma barroca dos retabros, soñaba c'o sol e á lua da parroquia aldeán qu'il re-xentaría: a casa de baixos treitos avigados, o curro sempre mollado c'o pendello i-o carro baixo d'il; as meditacións teolóxicas paseando pol-a eira, acarón dos disformes cabáceiros valeiros dend'a Desamortización; un paisaxe de chairas, de touzas asucadas pol-as quebradas onde se misturaban os vicios e virtús do pobo aldeán. Quixera ser como un monxe na eirexa secular, fuxir da etiqueta do pazo arcebispal e dos cabildeos dos coengos. Entr'os compañeiros tiña sona de raro i-hastra d'orguloso. Non bebía co iles o branco viño da Ulla e eles non entendían ren das historias que Rosende contaba de cando S. Pedro de Mezonzo, nos ermos de Curtis, entr'os lumes da guerra e o custante agrumar das cabezas da hydra da paganía, compuña e cantaba, c'o ritmo d'un psalterio anxélico as secuenciæ da «Salve Regina». O Pauliños, no derradeiro ano do Instituto, non adiantaba un chisco na crasificación dos insectos mais roubando na Tafona un gato pra disecar, recibiu un cantazo e chegou cabó da nai todo entrapallado e sanguento. O Xacobe na crase d'Anatomía seguía o primeiro. Todo enloitado consideraba atentamente o morto mol, incomprensible, botado com'un náufrago na mesa do Anfiteatro. Mercaba libros de filosofía científica e ás veces ollando as procisións enfi-

das pol-as ruas e facendo meandros nas plazas, axordado pol-o cantar das torres, entristecido pol-a homildade das hortas de Belvís estralaba en súpetas decramaciós contr'a cibdade-tumba, a ergueita pol-os séculos arredor d'un sepulcro e, c'unha angustia física quería fuxir c'as nubes, c'os barcos, pr'os portos do Atlántico, pro Novo Mundo sin tradición, sin cobas, sin lendas nin beatas. Entr'il i-o Rosende franqueabase unha falla no terreo psicolóxico. Dend'a morte do pai sentíanse homes coma si no curto plazo d'unha lunación tiveran decorrido anos enteiros d'esprenxia.

A casa non perdía o fedor de pechado, de roupas tinxidas de negro e d'ausenza sin remedio. Andábase por ela quedidamente temendo espertar o sono do tabardo pendurado, das botas e do fusil de caza, dos mollos de cartas, das caixas de cigarros, nos retratos, gardados no caixón da mesa de despacho. Un día o Xacobe acendeu un d'aquiles grosos cigarros, mail-os xogos do fume azul traguían taes lembranzas que coidándose un sacrilego, apagouno e gardou o cigarro queimado na caixa, c'os máis. Xa non viñan donas enloitadas a comparare c'a nai loitos e traballos de viudeza. Petaban outras xentes á porta con repicar urxente e indefrente, Primeiro os recibos da cofradía pol-o enterro. Deseguida a botica, o médico, outros recibos que non ademitían demora. Valeirábase o caixón dos cartos. A nai gardaba os billetes vellos nas follas do libriño de misa. Un día houbo gran consello baixo a presidencia do tío c'outros señores, algúns d'eles parentes apenas coñecidos. Os fillos aduñaban un troque no seu vivir. Era preciso camiñar pr'a aldea. O Rosende e o Xacobe ficarían en Sant-Iago, n'unha pousadiña dos Loureiros, en calcada, frente a unhas casas que tiñan un carís d'Hospital, hastra o remate do curso. Despoixa, Deus disporía. Desfíxose a casa. Privada dos mobles parecía pequeniña e xa non-a reconecían com'a sua. A nai, c'o Paulos i-a criada, con dous carros de cousas, fóronse en coche unha mañán pol-a carreteira enlamada cruzada por fatos de leiteiras. O Rosende e o Xacobe endreitaron o espiñazo e pecharon os puños, cada un ó seu estilo, pra loitar contr'a orfan-

dade. I-hastra gustaron o acedo prazer de se sentir homes no mundo.

II

O Provisor paseaba nervosamente pol-a cámara. Era un home esguío, aínda novo, d'ollar esculcante e verba precisa. Afeito a tratar c'os abades d'aldea i-a desantrimbilicar os seus peitos e custíós, rexo defensor dos dreitos da Mitra no tribunal e nas relacións co Estado a cuíos representantes trataba de potencia a potencia, sentiase desacougado, cousa estrana n'él. Temía a indulxenza do Cardeal xa velliño e moi outro home do que fora nas esgrevias loitas d'outrotempo c'a Revolución, temía o grande amor do Rector do Seminario pol-os seus estudantes. O Provisor consideraba n-aquél pecado de rebeldía un sintoma terrible. Pouca cousa si se tratar de mozas, de viño ou xogo: pecados da carne. Consecuencias da forte fisioloxía da raza mantida con porco i-afeita á paganía do viño. Agora era pecado do espírito. Chegou a hora e a porta franqueouse: anunciaron o estudante Rosende Vilasantar e Sergude. O Provisor non-o coñecía: ficou un pouco admirado do lostrigar dos ollos en contraste c'a tranquiá testa toda coberta de rizos loiros. Comprendía escuramente estar diante d'un eisaltado. Mandouno sentar e faloulle poucas verbas. Era preciso someterse, faguer unha decraración pública diant'os mestres i-estudantes, pidir perdón i-outeñer a graza d'unha penitencia. Si non fora así, deseguida o anatema, a espulsión do Seminario e da Sociedade cristián.

Escoitaba o rapaz moi tranquiño. Sabía tod'aquilo de memoria. Pol-as flestras viáse a fachada da Azabachería c'a estauta da Fé. Cando o ecengo parando de falar lle pedía resposta c'unha ollada o estudante atacando dreito: —«S'a Vosa Señoría» dixo «me pode demostrare con probas hestóricas a verdade do sepulcro de Sant-Iago, está iste probe rapás disposto a todo. Aunarei a pan i-auga, agradeceréi as penitencias que se me imponían. Namentras, eu non podo renunzar a miña fé.»

—«Chámalle fé, desgrazado, a isa van ensoñación que lle soprou o tentador? N'hai

mais fé qu'a da Eirexa, a da infinda catolicidade que ó largo de tantos séculos adorou eiqui a beira nosa, o corpo do Apóstolo. Seu corpo verdadeiro qu'o miragre trouxo e o miragre descubriu, e o miragre garda na nosa Santa Basílica. Renunzo a darlle probas: hainas d'abondo e vosté, bó estudante, non debe preguntarmas a min» un silencio «¿Que pensa?»

—«Probas, ista miña fé, somentes pode ser destruída por probas verdadeiras. Non abonda a tradición nin o consenso, nin xiquer a vaga aprobación de Roma—»

—«Cale, cale» ruxiu o Provisor «Sinto en ise acento, que di Roma o acento infernal de Lutero.»

—«Non, miña señoría» dixo o rapaz incríandose curtesmente, demasiado curtesmente» Non vaia por ise camiño desacreditado. Lutero, un groso teutón amigo da cerzeza e da esmorga teolóxica non me seduce ren. Xa lle cantaron os funerais os estudantes na taberna de Auerbach. ¿Lémbrase, señor Provisor, d'a escea do Fausto?»

—«E logo» interrompiu o coengo «si soilo se fia das probas cales son as que demostran a súa tésis extravagante? Como pode supoñer que tod'a humanidade adourara equivocadamente a reliquia do herexe Prisciliano?»

—N'iste punto abríuse a porta mainamente i-entrou un crego velliño: o Reitor do Seminario. Quedou asombrado e triste, sin falar verba. Os outros nin se decataron da súa presenza.

—«Xa que non me pode ofrecer unha demostración» cramaba o estudante estendendo os brazos, c'unha eispresión estáteca «a loita fica redocida a unha fé contra outra fé. A da Eirexa contr'a miña. I-entre as dúas, eu decáro afrontando as consecuencias, que prefiro a miña a que me foi revelada no fondo da i-alma, a qu'algún día será acatada pol-a Galiza enteira—.»

O estudante levado pol-a emoción xa dicía un gran discurso. Falou da creenza céltiga aliada e santificada no cristianismo pol-o xenio de Prisciliano. Lembrando a traxedia de Tréveris acusaba os bispos galegos que servos de Roma non quixeran recoñecer a verdade qu'o pobo escuramente sentía. A Galiza panteísta tiña seu Apóstolo no

mártir decapitado, súa consagración no primeiro sangue con qu'a Eirexa intolerante lixou o chán da Europa. O Provisor acenaba pra deteñer aquela fervenza de palabras. De súpeto o Rector do Seminario prantouse no meio da sala, fixo un saúdo ó Provisor i-axoentllado ós pés do estudante Vilasantar falou:—«Meu fillo, ten piedade do teu probe mestre velliño. Ten piedá da Galiza, non'a lixes co isa acusación noxenta, ten piedá da tua nai, ten piedá da tua almiña inocente dos pecados do corpo agora poseso por un demo d'orgulo. Eu son un probe crego d'aldea que o santo Cardeal chamou pra dirixir o Enseño. Ogallá me non chamara! Mira, meu fillo, tod'o que falaches será esquivado c'unha boa confesión eiquí, ós teus pés, os pés de tod'o mundo eu xuroche i-estou disposto a morrer por sosteñelo, qu'o mundo adora na Catedral o corpo do fillo do Zebedeu. Ven fillo, ven recibire a benzón do Cardeal. A pas virá a tua yalma». O Provisor asombrado foi erguer autoritario o crego humillado. O Rosende sentiu bágoas nos ollos e unha longa rachadela no curazón, mais o machadazo de Tréveris resonoulle na alma e unha romería aldeán rubindo a un coto celta primaveiral cantigoulle no espírito, e conteñéndose sin volver a vista atrás, saiu da sala. C'un cigarriño aceso baixando pol-o arco do Pazo sin ollar pr'a San Martiño cruzaba a Praza do Hespital, cando total-as chamas do solpor bailaban no Obradoiro.

Chegado á pousada, cavilaba. Un apostolado. Pol-o pronto tiña un fato d'amigos. Pra non estar soilo, pra non cair na febreza do medo, foi a procuralos. Xuntábanse na casa d'un catedrático de Farmacia pouco había chegado a Compostela, gran químico, forte na orgánica, barbas foscas e novas, namorado da «Sozialdemokratie» e do Materialismo histórico. Había algús esquirtores, algús homes de formación materialista e dous ou tres rapaces noviños conqueridos pol-a elocenza do Rosendo Vilasantar. Todos se xuntaron pol-a necesidade de dar, no propio Sant-Iago, a batalla contr'a Eirexa. Un repetía o lema do Voltaire: «Ecrasons l'infame». Outro tiña tratos cos obreiros pra orgalzar un núcleo socialista. Os mais non

pasaban de liberais, un pouco retrasados, da esquerda, e puñan moito empeño en conseguir a secularización dos cemiterios. Isto facía rir o Rosende. Seu grupo, de dous ou tres rapaces, arelaban algo tan grande com'a rexurdir a doutrina de Priscilián pra facer o verdadeiro cisma d'Oucidente e volver ó mundo celta sua teoloxía, sua doutrina, e un poder d'esprito rayolante na historia. Dend'a morte do pai, iba pra tres anos, o Rosende non saíra das Bribriotecas. Os mestres profetizan un grande teólogo. A nai, n'aldea, loitando con mil traballos, xa non coidaba soño valeiro aquila maxinación do Cardenalato. O pensamento do Rosende viría n'outra luzada: estudaba pra qu'a lonxana luzada priscilianista se fixera na Galiza, e na Celtia, un mediodía trunfante. Choutaba dos Concilios, dos Santos Pais, dos Bollandos ós Románticos e a Renán pol-o que tiña de polifonía céltiga de roquedos e d'orixes, iste nome desprezado e segredamente envexado no Seminario. Teimaba con algúns rapaces en iniciar un apostolado. A impresa era xigantesca. Nada menos que refacer a Historia. Todol-os días rezaba, cediño, diante a tumba. Sentía a presenza espiritoal arredando c'unha luz de verdade a reliquia do mártir. E sin ofendere á Sant-Iago mandáballe unha oración ó seu sepulcro descoñecido. Os discípulos eran dous: un rapaz de boa xente, o Bernaldo Portocelos, estudante de Dreito, e un fidalgo arousán que non dubidaba descendere do Mariño do miragre das cunchas, e que no Priscilianismo aduñaba unha Doutrina de ledo panteísmo. O Rosendo estudaba os Gnosticos con apaixonado esforzo procurando refacere a teoloxía do Mártir de Treveris. Pol-o pronto tiña un camiño d'abondo pra chegar ó curazón da xente; as leendas do agro galego. N'elas latexaba pol-o menos a carne do priscilianismo, eran a relixión exterior pra xente. Mais adiante refaríase o pensamento do Mestre. A grande relixiosidade do Rosendo feríase dend'os primeiros días c'o enxoiro materialismo dos socialistas e ceibe pensadores da reunión. O profesor de Química Orgánica tratouno de tolo, os outros non entendían rém d'aquil barullo teolóxico. O Bernaldo non aprobou o proieuto de xornal

todo dirixido contr'a Eirexa e a tradición. Non se xuntaron mais. Os tres amigos resolveron, chegando o vrán, facer unha propaganda pol-a veiramar galega. Dinantes quixo o Rosende saudar á naiciña. Foi d'a pé, pol-os atallos, falando nas portas c'as vellas, escoitando vidas de santos e leendas de donas encantadas nos castros. Tod'a Galiza panteísta, gnosteca, misteriosa, figuraba recibir o seu apóstol salvador na frolecente primaveira. Teimaba dicir o novo Evanxeo á nai. Ela comprendería, o recibiría con lealiza. Chegando a vista da casa arrodeada d'eidos a bravo, un voar de negros corvos pasaba d'un enxoiro piñeiral ós calvos penedos d'un coto coroado pol-a ermidia devota da bisbarra. A porta da casa non se quixo franquear ó herexe. Sabía todo a doce naiciña. Hastra se lle figurou ó Rosende ouvila saloucar, aló, dentro, na sala. O irmán Paulos, ollaba, azorrado, por'unha fiestra e fíxolle sinal de que se fose. Voltou desfeito e triste o Rosende; fixo a metade do camiño no carro d'us arrieros do Ribeiro que falaban barbaridás dos cregos e das amas. Xa non poido aturar a gravidade de Compostela. As veces figurabáselle que todol-os bichos disformes das basas da Groria andaban co il, qu'era seu pastor, e qu'a xente s'afastaba d'eles con medo. Foi un instante: ergueu a testa e peiteou c'a man os loiros cabelos rebeldes. A mesma noite n'un coche de cabalos o Vilasantar, o Portocelos i-o Mariño saíron nas tebras molladas pra ría d'Arousa, ó pazo do Mariño. Ali, o quieto tremelocir das augas foi pra magoado esprito do Rosende un baño de orixes cósmicos, un esquecemento da paixón sofrida e por sufrir, unha garantía do trunfo. Pois «cavilaba deitado na loira praya» a Galiza com'a toda Céltiga sofre d'un afastamento de Deus. Reina un catolicismo román e semíteco non propio d'istas terras de miragre. Virá a nova luzada. Galiza redimida pol-o cristianismo, pol-o seu cristianismo. Entón, ista paisaxe, falará as verbas qu'hoxe non podemos comprender. O mariño, fidalgote rexo e franco mantería ó Rosende tod'a vida. Deixabase levar pol-a apaixonada verba do reformador, propúxolle viviren todos xuntos no pazo. Il era viudo; soilo tiña unha

filla, Anxelina, de simbólico nome, ollos coor de mar no día do San Xohan, un andar levián, coma si fora sobr'as augas cecais lembranza dos orixes mitolóxicos de caste, unha paixón pol-o descoñecido qu'a levaba lonxe das rapazas do seu rango. Ela non estimaba ren o señorío de Vilagarcía nin os armadores da Póbla. O pai presentándolle ó Rosende decíalle: —Ista será nosa profetisa». O Rosende, seguindo ó mestre que puña as donas nomes de froles e de pedras preciosas de escolleito simbolismo bautizou á Anxelina: Galaxia. Ela sería o albescente vieiro da redención. Mail-o ser dinámico do Apóstolo non ademitía folgos espaciados. Sabía qu'o seu irmán tratábao de tolo, qu'en Sant-Iago dispúñanse a perseguil-o. Do Xacobo afastábao dende noviño unha longa gandra d'opinión. II, tiña confianza na xente da veiramar e da montanha, mais dinantes acordou dirixirse ós sabios da Galiza. Arqueólogos, historiadores, poetas, terían un ensoño pra criar a nova «Cidade de Deus» a nova Galiza dando ó mundo a fórmula salvadora. O Rosende, cavilaba dispoñer un corpo, unha eirexa d'escolleitos pra logo ir espallando a Doutrina n'unha ergueita propaganda pol-a penitencia i-a predicación. Unha comunidade pura en cada terra galega. Cultos mañanceiros e despoixa c'o tempo, pouquiño a pouco a nova liturxia da misa. Rosende tiña chea fé como en canto chegara a doutrina ó curazón do pobo o río da historia volvería ledamente ó seu val verdadeiro. II, non arelaba ningunha dinidade, agás d'unha outa, subríme; o martirio. Seu sangue misturado c'o sangue da pura Galaxia, trazaría no chán un ronsel de froles. Si chegaban a trunfar soilo quería pr'a vellez o agarimo d'unha parroquia montesia. D'iste xeito o ensoño do seminarista identificábase c'o ensoño do herexe.

Saíran de viaxe, o Rosende pálido, ardente, visionario e metódico ó tempo, o Portocelos, curioso de novidás, priguizoso, afundido n'un paganismo non confesado, o Mariño, gran comedor de mariscos e caldeiretas á marifeira que misturaba un pouco o priscilianismo c'unha relixión ond'o folión, a muiñeira, o banquete e a esmorga con mozas garridas na praya escura, foran algun-

has das esenciais liturxias. Ó se despediren no pequeno peirao a doce Anxelina deulle ó Rosende un ramallo de xasmineiro. Seu pano acenaba, com'as áas d'un branco paxaro ferido dend'a solaina do pazo. O Rosendo deixaba nos libros de señorina—os poemas d'Ossián, algús románticos, Pondal—frolañas do xardín qu'il puxera ás escondidelas, entr'as páxinas.

Andiveron de riola e falaron con moitos eruditos. En Pontevedra un grande epigrafista de malo xenio por pouco lle fende a testa ó Vilasantar c'un anaco de canicelo suevo, cando o apóstolo lle fixo o sermón. Despoixa socegouse e aconselloulle que se deixara d'andrómenas, e s'adicara ó estudo dos camiños romanos, «necesario» dicíalle con certa sorna «pra coñecer o espallamento do priscilianismo». Nos baños de Mondariz achegouse a iles un creguiño sabeo e novo, curioso e inqueda, mais aixiña s'arredou d'iles por chegar a data das oposicións a unha canonxía. N'Ourense tiveron boa acollida por parte d'un paleógrafo notavel e pacenzudo, mais como tiña a manía do xudaísmo i-era fillo obedende da Eirexa prefería o semita Sant-Iago ó ario Priscilián. Rubiron ó Santa Tecla, entón soilo sonado pol-a penitente romaxe. Foi o derradeiro día ledo do seu apostolado e o derradeiro sol aquil que se mollaba no salgado misterio do Atrántico. Pois o día seguinte, na Guarda, a Policía agarrou ó Bernaldo Portocelos, fillo de familia recramado pol-os pais e condenado de fixo a unha tempadiña en Santa Rita. O Rosende i-o fidalgo, tristeiros, pasaron a Portugal. Sin dúbida atoparían un clero menos romanizado e homes románticos, netos do Amadis. O papeliño azul d'un parte levou a nova da traxedia. Dicia craramente con certa crudelidade: a doce Anxelina afozarase nas augas da ría. Seu corpiño xurdiu n'unha rede pescantina comesto pol-os peixes. Desfeito pol-a door o fidalgo recompuxo deseguida a escea: a rapaza non poidera resistire ó remordimento do crime d'herexía d'ela, e de seu pai. En poucas horas branquearon os cabelos do fidalgo. Estivo calado tod'a unha mañán: cando falou foi pra maldizoar ó Rosendo. O probe mozo fuxiu pol-as campías verdes, indefren-

tes. Nin sentía a fame nin'o abandono. Fuxía e fuxía, car'o sul, car'a Ponte do Lima, recollía algunha esmola das ceifeiras e na noite ouveaba ás estrelas com'un lobo. Aduñaba tamén a morte da nai. Por fin recollérono pol-os camiños, ninguén o recramaba, e foi pechado n'unha branca casa de tolos á beira d'un branco areal onde estoupaban, monótonas, as ondas do Océano. O Xacobe, seu irmao, véuno a visitare duas veces en tres anos. A terceira visita o Xacobe chegaba enloitado: a nai morrera. Entón, doorosamente, fixose a luz da razón no esprito do Rosende. Dado de alta pol-os médicos, c'un viático pr'o camiño andivo, andivo, hastra albiscar entr'os cotos griseiros e as carballeiras outonizas as cumes frolecidas das torres de Sant-Iago. Axionllouse e non entrou na cibdade hastra a noite. Pasouna ó pé da porta Santa na friaxe de chuvia e vento da Quintana com'un probe farrapo caído da Crús dos Pelegrinos. Cando abriron as portas rezou na caba do Apóstolo, regou de pranto as pedras, e pol-a media mañán, saíu pol-a Azabacheiría e sin ollar pr'os lados encamiñouse a San Francisco. Foi ben recibido. E cando os frades lle trouxeron o per-

dón do crime d'herexía, pidiu licenza dinantes de tomar o hábito d'ir rezar diant'a caba da nai n'aldea esquencida. Foi un frade homilde, exemprar. Pasaba longas tempadas en Herbón falando c'os misioneiros velliños que tecen esteras contando historias dos Santos Logares, pois a sua saúde decrebadiña precisaba de dozura d'aquil aire temperán, ulente a magnolios e loureiros. Seu irmán Xacobe ía pasar moitas seráns co Fr. Rosendo Vilasantar. Fuxindo de toda gala de cencia e saber somentes fixo algunhas misiós en parroquias campesñas de moito froito pois asegún os superiores sabía chamar no curazón dos labregos. Morreu ainda mozo, c'a soila door de qu'a pouca saúde lle non consentira facer a pelerinaxe da Terra Santa pra bicar aquila orela da mar de Galiza onde asegún o Evanxeo de San Mateu (IV-18): «E pasando (Xesús) mais adiante, viu a outros dous irmaos, Sant-Iago, o fillo do Zebedeo, e Xohan seu irman, na barca con Zebedeo, o pai d'eles, qu'estaban adrezando as redes, e chamounos: I-eles, deseguida, deixando a barca e o pai, seguirón a II».

RAMÓN OTERO PEDRAYO

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

RESPOSTAS A UN CUESTIONARIO

FOLK-LORE DA ALDEIA DE CANEDA,
CONCELLO DE MONFORTE
DE LEMOS

(proseguimento)

CONTO DO DEABLO (sic).—Unha vez era un rapaz e iba salir ón fiandón de noite, y-a mai díxolle que non salise, que de noite andaban cousas malas pol-os camiños, que lle había de salir o deablo c'unhos dentes regañados e muy grandes. O rapaz non fixo caso e saléu, mais cando iba no camiño en-

controu un home que lle preguntou pr'and'iba, y-el díxolle qu'iba ón fiandón; entón díxolle: Agarda por mín que vamos xuntos tamén eu vou pr'aló, qu'os dous xuntos non temos medo.

Esperouno, e despois indo polo camiño contoulle tod'o que lle dixo a mai, y-o chegar ás palabras dentes muy grandes, sálelle o home: «Y-él son istessss...?» O home desapareceu, y-o rapaz cavilando de si seguiría o camiño ou volveirse pra casa, seguíu camiño y-alá mais adiante viu unha muller que andaba collendo berzas n-un horto, y-ó chegar elí dícell'a muller:—Pr'andé vas?—

Vou a tal sitio ó fiandón.—Agarda, replecou a muller, que ando collendo estas berzas pra levar mañá a vender, y ademais son unha muller e teño medo, y entr'os dous nono teño. Así foi, despois indo xuntos polo camiño o rapaz contoulle tod'o que lle dixerá a mai y o que lle pasara antes no camiño, que vira un home cos dentes muy grandes e regañados, y ó punto sállele ela:—«Y-él son istessss...?» O rapaz quedou vasqueado co medo, y encanto volveu en si pensou si seguir o camiño ou volverse pra casa, e despois por fin volveuse pr'anda mai e contoulle tod'o que lle pasara, y ela díxolle:—Y-eu non cho dixen? Y-o rapaz nunca volver salir de noite.

COSTUMES DA XENTE.—As comidas son: o almorzo, o xentar, a merenda y a cena.

As horas da comida non son fixas; os labregos comen á hora que poden; pouco mais ou menos, o almorzo é ás nove da mañá, o xentar entre as doce y as duas; a merenda ás cinco, y a cena entr'as oito y as nove da noite. Nesta aldeya, como nas veciñas cómese pan canteo, patacas, carne, fabas, fréxoles, millo, etc.

Nos días de festa cómese cabrito asado, garabanzos, arroz, etc. e toda crase de dulces.

Os traxes que leva a xente a deario son case todos de pana y outras telas que son propeas pr'andar envoltas na terra; pero nas festas lúcese traxes como se poden ver por Orense, Coruña, etc. En cambeo noutro tempo usab'a xente pantalós de picote, camisas de lenzo caseño, chaquetas d'estopa, etc., esto nos homes, y as mulleres sayas de picote, mantelas, rofaixos, dengues, etc.

As casas son de pedra. Os pisos son de madeira, táboas e vigas de castiñeiro; os tellados son case todos de tella e lousa y algú de palla.

Anexos das casas son: a palleira, as bodegas, cortes, etc. As palleiras son de parede hast'a altura de dous metros, d'elí arriba son de *grades* ou sea paus que desd'a parede van dereitos ó *treito* ou tellado e sirven pra facilitar a ventilación. As bodegas son covas metidas na terra c'unha ou duas por-

tas. As cortes son pequenas casarellas, pero a mayor parte están dentro das casas.

FESTAS DO ANO.—No día do Ano Novo hay a costumbre de celebrar unha media festucha. No Entroido acostúmbrase a comer muitos chourizos e lambonadas, celebrar festas, ruas e romerías; a xente disfrázase, véstese con trapos, hasta con palla.

O día de San Xuan acostúmbrase a noite anterior, andar os rapaces polas carreiras e coller das casas carros, arados e portas, etc., e levalos a lugares donde se poidan ver, como o campanario da igrexa, o atrio, etc.

O día do Natal acostúmbrase a celebrar gran festa e estar de noite de vela, ir á misa do galo, etc.

O día do Santo Patrón, n-iste pobo celébrase gardándolle día santo, y a noite anterior hai a costumbre de facer unha gran fogueira no centro do pobo hasta o día. (1)

XOGOS DOS NENOS E DOS MAIORES.—Os xogos dos nenos son: a *billarda*, que consiste en dous paus, un mayor d'unhos 80 centímetros de largo y outro menor d'unhos 15, iste ponse na terra, e co outro dásele un golpe qu'o fai saltar, e unha vez no aire pégaselle outro que fai marchar a billarda a certa distancia; vai un pequeno, coll'a billarda e tíraa facendo a puntería ao palán que está tendido no suelo, si lle dá ten il a mán e volve poñer a billarda na terra e fai o que fixo o outro; pero si non lle dá, entónces o que ten a mán donde caíu a billarda vai e pégalle un golpe, dous ou tres, mais non, e si pode tírala ben lexos co palán, tíraa; despois mídense os paus qu'hai desde donde está hasta o lugar donde

(1) Esta reminiscenza das fogueiras rituais atópase moi hasta en Galiza. Véase as fogueiras de San Johan en tantos lados, a fogueira do San Sebastián, no Castro de Caldeas (Vicente Risco, *O Castro de Caldeas, en Arquivos do Seminario de Estudos Galegos*, vol. I), a fogueira que se íagaia n-unha das montañas do Monte Albañ, en Sabariz (Ralriz de Vei-ga), os ritos do folión, estudados por Murgía en *Galicia (colección España y sus Monumentos, Barcelona, 1888)* e no vol. I da *Historia de Galicia*, etc. En col de culto, ritos e supersticións relacionadas co lume, compre ver tamén: Jesús Rodríguez López, *Supersticiones de Galicia*, p. 118-121, e Carré Aldao no volume da *Provincia de La Coruña da Geografía del Reino de Galicia*, da Editorial Martín, de Barcelona. Relaciónase isto todo con antigos ritos céltigos, que mencionan entre outros moitos. S. Reinach en *Omphalos*, V. R.

foi tirada, si hai vintecatro paus, ganou, sinón volve facer o mesmo desd'un principio, pero contando os paus que ten d'atrás.

Os xogos dos maiores son: a baraxa.

RÉXIME DA PROPIEDAD.—É hereditario de pais a fillos. Dos fillos casados, o mais vello é o que queda cos pais, os outros despois que se casan teñen que buscar medio de vivir hasta que morren os pais, que se fan as partixas e cada un leva o que lle toca exceo o casado na casa que ese ademais do que lle toca levanta unha grácea qu'os pais lle deixan pola asesténcea.

D'ista aldeya pouca xente marcha ás Amérecas pois gracias a Dios todos teñen mediana fortuna e teñen que comer se queren traballar. O diñeiro qu'os fillos qu'están na Amérecas mandan ós pais, estes teñen obrigación de volverllo cando llo pidan.

RELIXIÓN.—Nesta aldeya os santos a que a xente lle ten mais devoción é o San Antonio, San Roque, San Pelayo, etc.

O San Antonio é abogado de todos os males e invócase en todas as calamidades. Ó San Roque téñenlle moita devoción porque fai moitos anos houbo por estes pobos unha gran enfermidade polos rapaces, morrían moitos; esta enfermidade eran as vexigas. Xuntáronse sete parroquias y-antre elas Monforte de Lemos, donde está un documento que fixeron, facendo voto e promesa de terlle misa cantada todos os anos o deceseis de Agosto e non comer carne nese día; a enfermidade desapareceu de repente y-o documento inda se observa hoxe.

Pra alcanzar os favores dos Santos rézanse moitas oracións, ó San Antonio sobre todo o responso de San Antonio.

CONTOS DE DIOS.—Conta algunha xente que Dios cando fixo a muller ou millor dito cando a iba facer, tiña unha costrela do home (Adán), veu un can e comeulla. Entón botou Dios a correr trás do can, atrachoulle unha fouce e cortoulle o rabo, e despois fixo a muller d'il; e por eso é moi fre-

cuenta oír decir qu'as mulleres son feitas do rabo d'un can.

Cóntase de Jesucristo que cando andaba por o mundo, encontrou un ferrador de mulos, que se tiña pol-o millor da comarca; pasou Jesucristo e díxolle: —Buenos días, maestro. O ferrador contestou: —Maestro de los maestros. Jesucristo pra facerlle ver que non era maestro dos maestros, colleu e cortoulle a pata ón mulo, levouna ó cepo, ferrouna e volveulla pegar. O ferrador que veu esto, foi e cortoulle il outra e ferrouna, pero nona pudo pegar.

De San Pedro cont'a xente que unha vez andando con Jesucristo encontraron un inxamio d'abelhas, Jesucristo díxolle qu'o collera debaixo d'un brazo; San Pedro fixo todo, mais cando iba andando, mordeuno unha, apretou a brazo e matou as outras todas. Jesucristo qu'o reprendeulle dicíndolle: —Tu te quejabas porque yo por diez habitantes destruía una ciudad, y tu por una abeja, que te mordió, mataste las otras todas.

BIBLIOGRAFIA DE FILOLOGIA, ETNOGRAFIA E FOLKLORE

Os cantos do Natal e o sentimento religioso popular, por Afonso Duarte, en *Presença*, n.º 23, Coimbra, Dezembro 1929.

Folk-lore e Os cantos do Natal e o Teatro religioso em Portugal, do mesmo autor en *Seara Nova*.

Volkskundegeographie der Netze des Kurischen und Frischen Haffes, por W. Mitzka; *Fliegen-und Mottenfeste*, por E. Maas e H. Kügler, en *Zeitschrift für Volkskunde*, Neue Folge, Band I. N.º 2, Berlin e Leipzig.

I cognomini indigeni del Friuli; I fuochi dell'Epifania, por Giuseppe Biasutti, en *Ce fastur*, de Udine, Dezembro 1929.

Ein Märchen aus dem Kt. Tessin; Volkstümliches aus der Talschaft Samnaun, por S. Leouhard Loetscher, en *Schweizer Volkskunde*, Basilea, ano 19, núms. 10 e 12.

NÓS tén no prelo o libro por Castelaço
Cincoenta homes por dez reás

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

LIBROS

INDICE DE UTOPIAS GALLEGAS,
por CORREA CALDERÓN, Biblioteca
de Estudios Gallegos, Madrid,
C. I. A. P. 1929.

Este o quinto volume da «Biblioteca de Estudios Gallegos» que dirige o noso colaborador Alvaro de las Casas, e de cujos restantes volumes publicados, témonos ocupado eiqui.

Correa-Calderón danos n-iste volume, un índice, mais que de nada das suas inxuedanzas de galego do noso tempo, co pensamento posto de cote na Terra, e disconforme con moitas cousas qu'outros pensan en col d'ela.

O méreto principal do libro—d'unha variedade moi grande de materia e de puntos de vista—está, ao noso ver, en recoller unha chea d'aspectos da vida galega e do seu porvir, e enxergar cada un d'iles coma un problema: a paisaxe, a historia, a politeca, a economía, a agricultura, o turismo, a gran cidade, a cultura galega, o romantismo, o ensino, etc., etc., todo elo ven presentado por Correa Calderón, non ao xeito d'erudito nen de técnico, senón ao xeito d'ensaista, com'unha dualidade trágica. Tradizón ou progreso? Racialismo ou universalismo? Ruralismo ou urbanismo? Estética ou economía? Romantismo ou clasicismo?... E así pra diante. Resolve Correa Calderón estas antíteses? Moitas veces, sí. Semella incrinado de feito ao progreso, ao industrialismo, ao urbanismo, ao universalismo; mais a maor parte das veces, outra lle queda dentro, e resólvese con fonda saudade d'aquelo que quer sacrificar. Despois de todo, sen esta tensión, sen iste dinamismo, qu'iba ser de Galiza? Que tarefa iban ter diante as novas geracións galegas?

As solucións, coma o tídoo do libro ven in-

dicar, son moitas veces utópicas e recuadas demais no futuro; outras veces son d'imediatopreticismo. O que non sempre son justos son os juizos en col da obra feita. Mais isto tamén é bó, no senso dinámico, que é despois de todo o que mais nos intresa. E temos por riba de todo que loubar sen reserva a fonda preocupazón pol-os problemas de Galiza que revela o libro e o saudábele esforzo pra decatarse de todos iles e de cada un e pra os prantexar con creanza.

CARTILLAS DE ARQUITECTURA ESPAÑOLA. — I. Arquitectura Prehistórica, por J. DE M. CARRIAZO. 16 páxs. e 24 láms. — II. Arquitectura Romana, por A. GARCÍA BELLIDO. 25 páxs. e 30 láms. — III. Arquitectura Cristiana primitiva, Visigoda y Asturiana, por E. CAMPS CAZORLA. 20 páxs. e 28 láms. — IV. Arquitectura Califal y Mozárabe, por E. CAMPS CAZORLA. 32 páxs. e 30 láms. — Madrid, 1929.

BAIXO a dirección do notable arquitecto D. Pablo Gutiérrez Moreno comenzou a funcionar en Madrid unha entidade que co nome de «Misiones de Arquitectura» ten o laudable propósito de vulgarizar os problemas da Arquitectura y-a Arqueología española. O primeiro dos meios de levalo a practica foi a publicación de unha serie de Cartillas das que xa se puxeron á venda os catro primeiros tomos cujos tídoos e autores deixamos sinalados máis enriba.

N-elas espóñense con un linguaxe claro e conciso as características da Arquitectura española dende as primitivas construcións dolménicas ata as enxebremente peninsulares dos tempos medioevales. Singularmente no estudio dos difrentes estilos que enchen a Edade Meia esbózase a teoría de un arte típicamente español cujas duas manifestacións principaes, a asturiana y-a mozárabe,

foron «afogadas en xermen pol-as influencias alleas do século XI.»

Estas Cartillas veñen a cubrir unha necesidade hai tempo sentida, contribuíndo ó espallamento de coñecementos ata de agora reservados a especialistas e cuxa vulgarización é conveniente pra millor contribuir a conservazón y-o respeto que mereceu as obras de arte.

Felicítamos ós xóvenes autores que así saben simultaneamente a laboura investigadora co a non menos importante de poñer ao alcance da xente non iniciada as outas verdades científicas, e confiamos en que non se farán agardar as outras cartillas que faltan pra completal-a serie proíectada.

X. R. F.

REVISTAS

A FOUCE, Bos Aires, II xeira.

A Sociedade galega «Pondal», que en Bos Aires sostén valentemente a bandeira do galeguismo integral, na súa forma mais nítida e mais aguda, comenza a sacar novamente *A Fouce*, que coma lembrarán os nosos lectores, publicouse já hai tres anos, coma órgao da I. N. G.

Volve agora *A Fouce* con mais alentos e c'unha íntima seguranza no trunfo do ideal. N-ela atopamos ben atinadas ouservacións, rexa doutriña, argumentazón cinguida.

Colaboran: A. Zapata García, Dominguez, Vicente Barros, M. Oliveira, Liño Perez, M. da Presa e Bieito Carballo.

Encabeza e preside a imaxe d'Eduardo Pondal.

Ocúpase do labor do Seminario d'Estudos Galegos, das *Pelerinaxes* d'Otero Pedrayo, e da geira dos notabilísemos gaiteiros de Soutelo de Montes, que tan brillantes trunfos obtiveron na América.

NÓS saúda cordialmente *A Fouce*, e aplausa sen reserva a súa orientación.

AN OALED, Carhaix (Bretagne)

4.º trimestre 1929.

SUMARIO: *Le Gorsedd du Huelgoat*.—*Poèmes recités au Gorsedd digor*, de Kaled-vouic'h, Talhouarn, Abalor, Telen Aour, Ab Grall, Gwiomarc'h, Eostik Kerne.—*Le Tournoi de Luttes interceltiques et le Gorsedd de Cornwall britannique*.—*Le Congrès des Bleun Brug á Douarnenez*.—*Le Congrès de l'Union Regionaliste Bretonne á Hennebont*.—*Echos et Nouvelles*.—*Le Salut d'un Gallo*, par C. Bouix.—*Un Recteur «vo-nés»*, par Ives Berthou.—*L'Industrie de la Pêche*, par Y. Fournis.—*Historie de la Bougerie bretonne*, par Mossel.—*Bibliographie*, par F. J.

1.º trimestre 1930.

SOMMAIRE: *Hent ar gwir Vars*, gant L. Herryeu.—*Devis laret en Huelgoat*, gant Gwenfredi.—*Gouel Gorsedd Breiz*, gant Kaou Tossier.—*Gouel an Trodrouc'h*, gant Ab Sulio.—*Une amourette de héros*, premier acte, Dr. H. Dubois.—*L'abbé Joachim Guillôme*, Abhá P. Le Goff.—*Histoire de la Boulangerie bretonne*, A. Morel.—*L'Industrie de la Pêche en Bretagne*, Y. M. Fournis.—*La Nation et la Race*, Jean Le Fustec.—*Les Vedettes de chez nous*, Lagadec.—*Chapelles bretonnes*, Madeleine Desroseaux.—*Echos et Nouvelles*.—*Questions et Recherches*.—*Bibliographie*, F. S.—*Le Maître du jour du Jugement*, Leo Perutz.—*Theophile Guyomarc'h*.—*A propos de Ledau*.—*Disques Bretons*.—*Les Grands Sanctuaires de Bretagne*.

BOLETÍN DE LA SOCIEDAD CASTELLONENSE DE CULTURA,
1930, cuad. I.

SUMARIO: *La creu dels lleonets de la catedral de Tortosa*, J. Gudiol.—*La cerámica alcoriense del Desierto de las Palmas*, P. Ramón de María.—*El comercio catalán en Sicilia bajo la dominación aragonesa*, Rosario Flacomio.—*La obligación* (dro. foral valenciano), Honorio Garcia.—*Fret* (poesía), B. Artale i Tomás.—*El «Libre de Privilegis*

de Calís, Joan Puig.—*Colección de Cartas-pueblas*, Vicente Segarra.—*Exposición mallorquina de arte*, Manuel Milian Boix.—*Notas bibliográficas*, etc.

REVISTA DE CATALUNYA,
Juliol, 1929.

SUMARI: Leandre Cervera, *Panall Istrati*.—A. Rovira i Virgili, *Siluetes de Catalans*.—F. Valls i Taberner, *Notes sobre el duel judicial a Catalunya*.—Xavier de Salas, *Damià Formet i el monestir de Poblet*.—*Notules*.—*Cròniques Catalanes: L'Art* per Joan Sacs.—*Periòdics i Revistes*.

Agost, 1929.

SUMARI: A. Rovira i Virgili, *El ofici de les mans*.—F. Valls i Taberner, *La llegenda de Guifré el Pilós*.—Ricard A. Latcham, *Montserrat*.—Emili Ludwig, *La fugida del Kaiser*.—A. Duran i Sampere, *Els brocaters de Barcelona*.—*Notules*.—*Cròniques Catalanes: La història i l'erudició*, per Ferran Soldevila.—*Les lletres*, per Domènec Guansé.—*El Teatre*, per Prudenci Bertrana.—*L'Art*, per Joan Sacs.—*Periòdics i Revistes*.

A NOSA TERRA, Xaneiro, 1930.

SUMARIO: *Ao decorrel-os días*.—*Enxebri-mo ó rivés*, Ramón Otero Pedrayo.—*Bon Ani-novo, irmaus!* Vicente Risco.—*Otero Pedrayo na Academia*.—*A Estadea vingadora*, Manoel Gulín.—*Falscas*, Víctor Casás.—*A restaurazón d'Oseira*.—*A prensa de Galicia e os libros galegos*—*Follas novas*.—*Lecturas*.—*O certame de Montevideo*.—*Unha vila exemprar*.

Febreiro 1930.

SUMARIO: *Ao decorrel-os días*.—*O celta sin nome*, R. Otero Pedrayo.—*O movemento da mocidade na India*, S. N.—*A parroquia ideal*, Froitoso Touza Sergude.—*Nunca se debe perder a esperanza*, Corona González.—*Do momento*, Víctor Casás.—*Políteca*, Vicente Risco.—*Crudelidade*, Manuel Gulín.—*Lecturas*.—*Manuel Antonio*.—*Diante*

a cova de Pascual Veiga, Manuel Leiras Pulpeiro.—*Latricadas*, T. de A.

BOLETIN DE LA REAL ACADEMIA
GALLEGA, Dbre. 1929.

SUMARIO: *Iglesias antiguas de Galicia: San Juan del Cachón*, Angel del Castillo.—*Los tesoros de la torre y fortaleza de Ansedón*, M. Vázquez Seijas.—*Don Francisco María de la Iglesia (Apuntes para su biografía)*, Fr. Gumersindo Placer López.—*Letras de Luto: Don Antonio Losada Diéguez*, M. Emmanuel Contamine de Latour.—*Sección oficial*.—*Noticias*.

GALICIA CLINICA, Febrero,
1930-Cruña.

SUMARIO: *La Real Academia de Medicina Coruñesa*, Dr. Gutiérrez Moyano.—*La Medicina de los deportes*, Prof. Dr. Royo Vilanova.—*Los trastornos nerviosos en las anemias*, Dr. Pérez Hervada.—*A la hipertonia del simpático, su tratamiento*, Dr. J. de Iruegas.—*Las curvas de glucemia provocada en las neuritis y polineuritis*, Dres. Jaso y Outeiriño.—*Otorreas y sus peligros*, Dr. Planas de Castro.—*La eritrosedimentación según Westergren: un dispositivo sencillo para su aplicación por el médico práctico*, Dr. F. Beato.—*Dermatología*, Dr. Sicilia.—*Hebros escogidos*.—*Notas sueltas*.

BROTÉRIA, Fevereiro 1930, Lisboa.

SUMARIO: *Espanha e América em Sevilha*, Domingos Mauricio.—*A Menoridade de D. Sancho II*, Luis G. de Azevedo.—*O labor científico da Academia das Ciências de Lisboa (1779-1929)*, J. S. Tavares.—*A aviação de relance*, M. de Montefreixo.—*Alguns deveres do clero*, F. Jombart.—*Notas e factos*, Serafim Leite.—*Revista de Revistas*.—*Subsídios para o Vocabulário Português*, João Serafim Gomes.—*Notas bibliográficas*.—*Obras referidas*.—*Efemérides*.

O INSTITUTO, Coimbra, 4.ª Serie
vol. 7.º Num. 4.

SUMARIO: *A defesa das glorias nacionais no estrangeiro*, Antonio Barbosa.—*Terra de Santa Maria, Civitas Sanctæ Mariæ*, Aguiar Cardoso.—*Impressions de Genève*.—*L'Arbitrage en Peril devant la Societé des Nations*, Charles Dupuis.—*Valor lógico a floculação na anafloxia*, Manuel Joaquim Costa.—*Em volta do processo das Tavoras*, Luiz T. de Sampaio.—*O 4.º Congresso Internacional de Arqueologia*, Vergilio Correia.—*Libros recibidos*.

Num. 5.

SUMARIO: *Ensaio sobre o confisco de bens na guerra*, José d'Almada.—*Esbóço etiopatogénico de algumas doenças*, Manuel Joaquim da Costa.—*The origin of Konkani language*, Santana Rodrigues.—*Subsidios para a Historia da musica em Portugal*, Sousa Viterbo.—*A guerra de Sucessão no distrito de Braganca*, Cândida Florinda Ferreira.—*A Heraldica e a Genealogia*, Armando de Matos.—*Parisi Cataldi Siculi*.—*Proverbia*, Guido Battelli.—*El Niño Jesús de Cebú y la Primera Cofradía Religiosa de Filipinas*, Alfredo Gummá y Martí.—*Boletim do Instituto*.—*Revistas o publicações periódicas*.

EUSKO-İKASKUNTZA'REN DEIA
tercer trimestre 1929, San Sebastián.

BOLETIN de la Sociedad de Estudios Vascos, en compañía d'un prosepito das publicazós da Sociedade.

BULETIN DU MUSÉE BASQUE
Bayonne, 1929.

SOMMAIRE: Ph. Veyrin, *Wentuvorth-Webster*.—D. Espain, *Deo usages mortuaires en Soule*.—*Les chateaux historiques du Pays Basque Français*.—*Notices pour un Catalogue*.—A. Constantin, *Du Théâtre des Champs-Élysées au Pueblo Español de Barcelone*.—H. Lauwick, *La Fête de Paris*.—*Blue fête basque à Paris*.—*Le Liève d'Or*.

REVISTA DE CATALUNYA,
Sepbre, 1929.

SUMARI: A. Rovira i Virgili, *Democracie i Corporativisme*.—F. Valls-Taberner, *Notes sobre el «Consolat de Mar»*.—Ferran Soldevila, *Unes sessions de la Cambra dels Lords en 1714*.—Ambrosi Carriou, *L'escriptor i el poble*.—*En la mort de Pere Vidal*.—*Nótules*.—*Croniques Catalanes: La historia i l'Erudició*, per Ferran Soldevila, *Les Lletres*, per Domènec Guansé.—*L'Art*, per Joan Sacs.—*Periódies i Revistes*.

Imp. NÓS, Linares Rivas, 50. A CRUÑA

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA e FARMACIA

Pereira, 19 — OURENSE — Teléfono 28

NÓS publicazóns galegas e imprenta

Linares Rivas, 50

A Cruña

Están á venda

NOVELAS

ESTEBO, por Xosé Lesta Meis	3'50 ptas.
OS SEÑORES DA TERRA, por R. Otero Pedrayo	2'50 "
A MAORAZGA, por " " "	2'00 "
O ESTUDANTE, por " " "	2'50 "
O PORCO DE PÉ, por Vicente Risco	3'00 "
VARSILVEIRO, por Gonzalo López Abente	2'50 "

TEATRO

A TOLA DE SOBRÁN, por F. Porto Rey	0'80 "
TRÍPTICO TEATRAL, por A. Villar Ponte	3'00 "
MARIA ROSA, por Gonzalo López Abente	1'20 "
O BUFÓN D'EL REI, por Vicente Risco	0'80 "
A MORTE DE LORD STAÜLER, por A. de las Casas	1'20 "
A LAGARADA, por R. Otero Pedrayo	0'80 "
O MARISCAL (Lênda Traxica en verso) por R. Cabani- llas e A. Villar Ponte	1'00 "

POESÍAS

DE CATRO A CATRO, por Manuel Antonio †	1'50 "
CANTIGAS E VERBAS AO AR, por Xulio Sigüenza	2'00 "
O GALO, por L. Amado Carballo †	3'00 "
NEMANCOS, por G. López Abente	2'50 "
ORBALLO DE MEDIA NOITE, por R. Blanco Torres	2'00 "
A VOLTA DO BERGANTIÑÁN, por X. San Luís	0'50 "
PROEL, por L. Amado Carballo †	3'00 "
1.º TOMO DAS OBRAS COMPLETAS de M. Leiras Pulpeiro †	3'00 "

VARIA

SEGUNDO LIBRO DE COUSAS, por Castelao	3'00 "
GRABADOS EN LINOLEUM, por Xaime Prada	2'50 "
CONTO DE GUERRA, por Camilo Díaz	2'00 "
MARGARIDA A DA SORRISA D'AURORA, por E. Correa Calderón	0'50 "
HISTORIA SINTÉTICA DE GALICIA, por R. Villar Ponte	5'00 "
DE MIN PRA VÓS, Contos por R. Carballal	1'00 "
COMO FALAN OS BRAÑEGOS, por A. Noriega Varela	2'00 "
ARQUIVOS II DO SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS	3'00 "

VAN A PARECER

CINCOENTA HOMES POR DEZ REÁS, de Castelao	
CONTOS DE KEN KEIRADES	
ARREDOR DE SÍ (novela), por R. Otero Pedrayo, e outros	

P A R D O

ÓPTICO CENTÍFICO

Preguntoiro, 32

SANTIAGO

San Andrés 50

A CRUÑA,

CASA EISCRUSIVAMENTE ADICADA A ÓPTICA CENTÍFICA

FOTOGRAFADO

Si quer qu-os seus fotografados sexan o mais perfecto posibles, convenlle envialos aos

Talleres de fotografado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

Drogueria e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a. Luís. Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros **RAFIUM**

De mais dura qu'os de pruma e limpan millor. Véndese en todol-os establecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

BODEGAS GALLEGAS, PEARES E OURENSE

Vinos finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE

LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18-Ourense

Sanatorio Quirúrgico de San Lorenzo

SANTIAGO DE GALICIA

DE LOS PROFESORES

D. Fernando Alsina y **D. Antonio M. de la Riva**

CIRUJANO

GINECÓLOGO

Establecimiento dotado de todol-os elementos que exixen a terapéutica e a hixiene modernas, situado nas aforas da poboazón, moí cerca do paseo da Ferradura

Teléfono número 195

Pra detalles, calquera dos Directores ou o Médico interno

A hixiene dos nenos

é a garantía da súa saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o "Jabón Sales de la Toja", único que ás súas altas calidades meiciniás xunta toda a finura e perfume d'un xabón de tocador.

Contribúe ó perfecto desenvolvemento das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitismo.

**JABÓN
LA TOJA**
UNICO EN EL MUNDO

O Xabrón da Toxa
é o mellor.
Honra á Galicia no
mundo enteiro

AGUAS DE
MONDARIZ
FUENTES DE GANDARA Y TRONCOSO
Propiedad de los Sres Hijos de Peñador

Véndese en todas
Boticas, Droguerías,
Hotels,
Depósitos d'augas
minerás,
Restaurans e
vagos-camas de
todol-os três.

Estas augas, de sona universal son
o remedio enxebre e eficazísimo
cand'un quer combater o Artritisimo,
a Diabetis, Desnutrizón, Obesidades
diversas, doenzas do Aparello diges-
tivo, Anemia e Neurastenia

Riquísima auga de mesa
===== gaseada naturalmente =====

Mondariz-Balneario, áchase á 35 Km. de Vigo